

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ НА ПРИНЦИПАХ СТАЛОСТІ

Буркун Віталій Валерійович

кандидат економічних наук,

ТОВ «Техноцентр Миколаїв-Авто», м. Миколаїв

ORCID: 0000-0002-4318-8483

burkun.v.v@gmail.com

Амірханян Грачя Генрікович

аспірант,

Класичний приватний університет

ORCID: 0009-0001-2545-2471

grach2806@gmail.com

У статті досліджено стратегічні підходи до відновлення інфраструктурного забезпечення аграрного сектору України в умовах повномасштабної війни та на основі принципів сталого розвитку. Особливу увагу приділено зміні аграрної спеціалізації регіонів після 2022 року. Західні області (Львівська, Тернопільська, Закарпатська) розширили посіви пшениці, кукурудзи, ріпака за рахунок переміщення виробництва з небезпечних регіонів. Натомість східні (Луганська, Донецька, Харківська) зазнали значного скорочення виробництва через окупацію й бойові дії. Доведено, що європейський вектор розвитку потребує введення нових напрямів інституційної інфраструктури для аграрного бізнесу, а саме створення спеціалізованих агентств підтримки експорту, логістичних хабів, кооперативних об'єднань з власними системами зберігання та збуту продукції сільського господарства. Систематизовано основні стратегічні напрями відновлення: диверсифікація логістики, модернізація зберігання, цифровізація управління, екологічна трансформація, розвиток людського капіталу, вдосконалення інституційного середовища та розширення фінансово-кредитної підтримки.

Ключові слова: аграрна інфраструктура, сталий розвиток, повоєнне відновлення, аграрна логістика, агропромисловий потенціал.

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2024.3.13>

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах повномасштабної війни та сучасних трансформаційних викликів аграрний сектор України опинився на передовій не лише економічного виживання країни, але й формування нової архітектури національної безпеки.

Війна з Росією спричинила значні збитки в секторі. Російське вторгнення в Україну після одного року повномасштабного конфлікту дуже істотно вплинуло на сільськогосподарський сектор. У 2022 році в секторі спостерігалось зниження загального обсягу виробництва на 30% з прогнозованим подальшим скороченням посівних площ на 25% у 2023 році (порівняно з 2021 роком). Обсяг виробництва продукції тваринництва знизився на 10%. На сектор також вплинули обстріли енергетичної інфраструктури, що призвели до скорочення обсягу виробництва майже на 12% [1].

Повномасштабна військова агресія зруйнувала значну частину аграрної інфраструктури: елеватори, логістичні шляхи, енергетичні системи, зрошувальні мережі, об'єкти зберігання та переробки. Водночас світовий контекст продовольчої безпеки, зміни клімату та зростання глобальної конкуренції за ресурси вимагають не просто технічної реконструкції, а стратегічного підходу до відновлення інфраструктурного потенціалу. І цей підхід має бути заснований на принципах сталості – економічної, екологічної та соціальної.

Відновлення аграрної інфраструктури на принципах сталості передбачає міжсекторальну взаємодію, гармонізацію з міжнародними стандартами (зокрема Європейським зеленим курсом), прозорість у прийнятті рішень, орієнтацію на довгострокову ефективність та зниження вразливості до майбутніх ризиків. Це означає потребу в нових інституційних підходах, мобілізації внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, використанні цифрових технологій, а також активному залученні громадськості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретичні аспекти розвитку та функціонування різних видів інфраструктури аграрного сектору економіки України висвітлено і працях П.І. Гайдучього, О.Є. Гудзя, М.Я. Дем'яненко, Ф.М. Кропивко, Ю.Я. Лузана, Ю.О. Лупенко, П.Т. Саблука, В.С. Шибаніна та ін.

Дослідники з інших країн також доводять, що розвинена інфраструктура аграрного сектору є рушійною силою диверсифікації функціонального використання території та оптимального використання наявних ресурсів, забезпечуючи не лише економічний прогрес, а й сталий розвиток сільських територій, допомагаючи зробити їх більш сталими [2].

Ще до початку повномасштабного вторгнення авторський колектив Національного інституту стратегічних досліджень під керівництвом Собкевича О.В. наголошував, що український аграрний сектор має «недостатній

розвиток інфраструктури аграрного ринку, яка далеко не повною мірою забезпечує виконання покладених на неї функцій щодо створення стабільних умов для забезпечення сільськогосподарських підприємств виробничими ресурсами, зберігання виробленої продукції (через відсутність овочесховищ та переробних потужностей до 30 % вирощених овочів втрачається під час зберігання) та її реалізації». Відповідно розвиток галузі «потребує розбудови логістичних центрів, складських приміщень, елеваторів, розвитку транспортної мережі й інших інфраструктурних об'єктів аграрного сектору» [3, с. 35].

Водночас, відповідно до досліджень Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства [4], до повномасштабного вторгнення Україна не могла похвалитись сталим розвитком аграрного сектору. Один із найвищих в світі показників розораності земель, що охоплював майже 54 % всієї території країни. Значна кількість розораних земель, забруднення ґрунтів та водойм, недостатня кількість вологи, вітрові ерозії викликані знищенням полезахисних смуг, недотримання сівозмін тощо призвели до значної кількості еродованих земель, які до початку активних військових дій становили близько 8 млн га – це майже 20 % всіх сільгоспземель.

Тому після закінчення повномасштабної війни Україна опиниться в ситуації, коли необхідно буде переосмислити і знайти більш ефективні та раціональні шляхи ведення сільського господарства та його інфраструктурного забезпечення.

Мета статті полягає у висвітленні стратегічних орієнтирів відновлення інфраструктурного забезпечення аграрного сектору України крізь призму сталості.

Результати дослідження. Проблематика відновлення аграрної інфраструктури не може розглядатись у відриві від ширшого контексту відбудови економіки України. Але в цілому за період військових дій відбулося значне руйнування інфраструктури виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції та харчових продуктів. Було цілеспрямовано знищено зерносховища, продовольчі склади, логістичну інфраструктуру, а також ускладнено експортне постачання українського збіжжя, що знижує доходи агровиробників. Зокрема, в умовах труднощів зберігання врожаю через брак електроенергії в осінньо-зимовий період 2022–2023 рр., це призвело до псування агропродукції і навіть утрати її частини. Станом на березень 2023 року сумарна ємність зруйнованих зерносховищ сягає 8,2 млн т, а ємність пошкоджених зерносховищ – 3,25 млн т потужностей одночасного зберігання [5].

У післякризовий період інфраструктурна політика має перейти від екстреного реагування до довгострокового планування, що враховує зміни клімату, енергетичну трансформацію, інтеграцію до європейського ринку та зміну моделей виробництва і споживання. Традиційні підходи до розвитку інфраструктури, які орієнтувалися лише на фізичні об'єкти, вже не відповідають реаліям часу. Сьогодні йдеться про створення адаптивної, децентралізованої, ресурсоефективної та стійкої системи інфраструктурного забезпечення агросектору.

Особливої ваги набуває концепція стратегічного бачення в управлінні інфраструктурними ресурсами. Україна має історичний шанс переосмислити свою аграрну інфраструктуру не як залишкову сферу, що обслуговує виробництво, а як драйвер інновацій, інтеграції до світових ланцюгів доданої вартості та підвищення стійкості сільських територій. Використання принципів сталого розвитку дозволяє уникнути повторення помилок минулого, коли інфраструктурні проекти нехтували впливом на довкілля або ігнорували інтереси місцевих громад.

Особливої уваги потребує проблема адаптації аграрних підприємств до кліматичних змін, необхідність впровадження ресурсозберігаючих технологій та забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарського виробництва [6, с. 38; 7, с. 192].

Відповідно до прогнозів Інституту аграрної економіки, опублікованих наприкінці 2022 року, зменшення виробництва зернових і зернобобових культур за результатами 2023 року може знизитися до 30% порівняно з 2021 роком. Імовірно, зменшиться виробництво пшениці на 34%, ячменю – на 45%, кукурудзи – на 2 %. Але це ніяк не вплине на задоволення внутрішньої потреби населення у продуктах зернових та зернобобових культур. До речі, виробництво гречки за рахунок пересівання та зміни структури посівів дасть змогу повністю забезпечити потреби населення та отримати певні залишки [8].

Якщо розглядати зміну спеціалізації областей України після повномасштабного вторгнення, то можна зробити наступні висновки (табл. 1).

Враховуючи несприятливу безпекову ситуацію, та тимчасову окупацію частини територій держави, починаючи з 2022 року змінилася спеціалізація регіонів в аграрному секторі. Так, західні території Волинської області, Львівської області, Тернопільській області, Закарпатській області розширили посівні площі кукурудзи, пшениці та ріпака, за рахунок виходу виробників з центральних регіонів.

Таблиця 1 – Зміна спеціалізації регіонів в аграрній сфері

Регіон	Кукурудза	Пшениця	Соняшник	Ріпак	Ячмінь
Захід	↑	↑	–	↑↑	–
Центр	↑	→	↑	↑	→
Південь	→	↑	↑↑	→	↓
Схід	↓↓	↓↓	↓↓	↓	↓↓
Північ	↑	↑	–	↑	→

(↑ – зростання, ↓ – падіння, → – стабільно, – відсутність суттєвих змін)

Джерело: узагальнено авторами на основі [9]

Центральні області держави, такі як Вінницька область, Хмельницька область, Київська область, Черкаська область, Кіровоградська область та Полтавська область збільшили спеціалізацію кукурудзи, соняшника та пшениці. Південні регіони такі як Одеська область, Миколаївська область та Херсонська область (частково) збільшили площі посівних культур соняшника, пшениці

та ячміння. Слід зазначити, що саме посівні площі соняшника в цих регіонах є найбільшими по всій Україні.

Східні території Харківської області, Луганської області, Донецької області та Запорізької області значно скоротили свої посівні площі за всіма культурами через активні бойові дії. Проте, на Харківщині частково відновили виробництво кукурудзи та пшениці. Північні території таких областей як Сумська область, Чернігівська область, Житомирська область відновили посівні площі пшениці, кукурудзи та ріпака. Загалом значної зміни спеціалізації не відбулося, оскільки кожна культура потребує відповідних природно-кліматичних умов вирощування.

Не останню роль в цих процесах відіграє можливість зберігання посівних культур в елеваторах, які з моменту вторгнення зазнали значної руйнації. Найбільші втрати спостерігаються в східних областях держави. Так, в Луганській області втрачено 100% потужностей елеваторів (область повністю окупована), Донецькій області (68,8% втрат), Харківська область (22,7%), Сумська область (7,5%), Запорізька область (84%), Херсонська область (100% втрат), Миколаївська область (7,7%) та Одеська область (2,7%).

Така значна руйнація та втрата елеваторів призводить до зниження виробничої можливості зберігання зернових культур, що впливає на експортний потенціал та продовольчу безпеку держави. Тому вже сьогодні держава має нагальну потребу в розробці відповідних напрямів активізації розвитку аграрного сектору економіки.

На сьогодні одним з ключових пріоритетів для відновлення інфраструктурного забезпечення аграрного сектору є модернізація логістичних та транспортних потужностей. Враховуючи безпекову ситуацію та довготривале блокування морських портів, руйнацію залізничних вузлів, постає питання щодо формування диверсифікованих маршрутів експорту аграрної продукції [10]. В аспекті цього одним з напрямів є побудова потужностей перевалки та зберігання частини сільськогосподарської продукції в прикордонних територіях західних регіонів країни, що дасть змогу інтегрувати в інфраструктуру портів європейських країн (Польща, Румунія, Словаччина тощо).

Для реалізації таких проєктів потрібні відповідні інвестиційні кошти для побудови нових логістичних хабів, спеціалізованих терміналів, контейнерів та інше. Як вже відмічалось, що на сьогодні в Україні налічується значна кількість зруйнованих складських об'єктів інфраструктури (елеваторів), що потребує відновлення потужностей з одночасним впровадженням інноваційних технологій, таких як модульні зерносховища, автоматизовані системи клімат контролю, цифрові рішення щодо ведення обліку залишків та моніторингу якості продукції [11; 12].

Такі інноваційні рішення дозволять мінімізувати втрати у виробничих процесах, підвищити гнучкість логістичних операцій, та знизити ризики дефіциту потужностей в період активної фази збору врожаю (рис. 1).

В епоху розвитку цифровізації та впровадження інноваційних технологій за принципами Індустрії 4.0

та 5.0. потребують таких саме рішень і технологічне оснащення аграрного виробництва. Так, в період повного відновлення аграрні підприємства повинні переходити на принципи екологічності, енергоефективності, модернізації систем зрошення й меліорації. Особливо актуальним впровадження таких систем є для південних регіонів, оскільки через екологічну катастрофу там спостерігається дефіцит вологи, що негативно впливає на якість ґрунту. Впровадження цифрових рішень в систему обліку та аналітики дозволить оптимізувати ресурси виробництв, що значно підвищить ефективність бізнесу в умовах обмеженості фінансової спроможності.

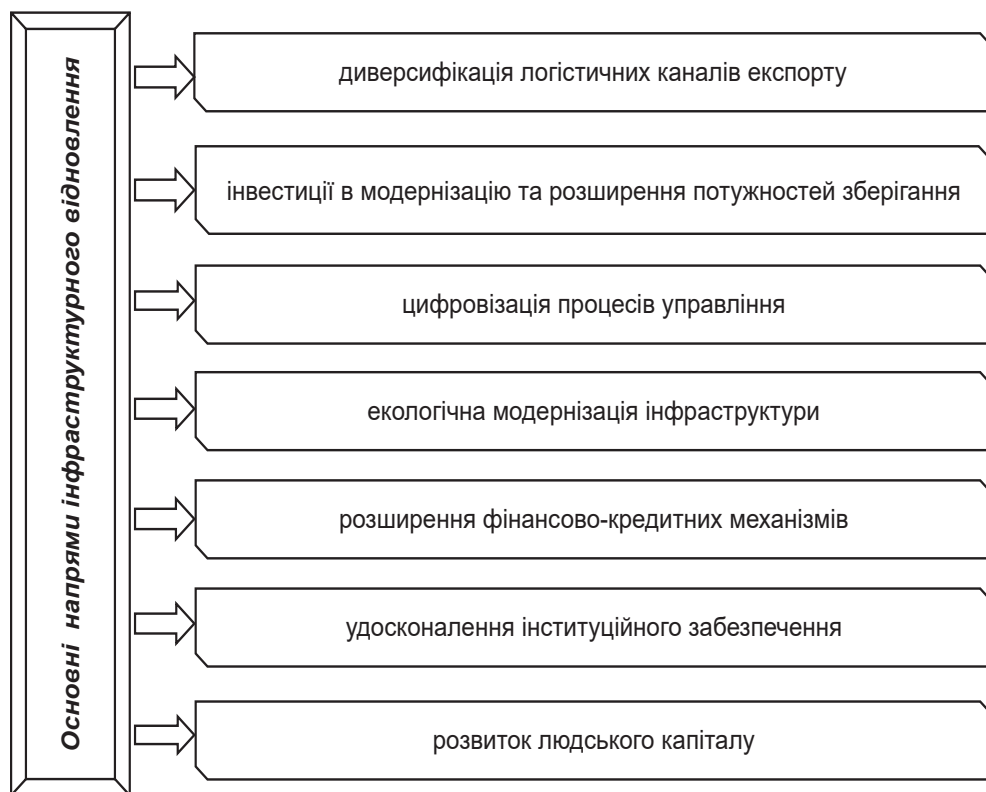
Також на сьогодні сучасні системи цифровізації впроваджені в аграрні підприємства європейських країн, що впливає на розвиток геоінформаційних систем, точність землеробства.

За рахунок таких продуктів оптимізуються процеси моніторингу земельних ресурсів та управління бізнес-процесами в агробізнесі, що сприяє зниженню витрат, підвищенню прозорості операцій та створенню позитивного іміджу підприємства. За рахунок впровадження цифрових технологій можлива інтеграція малого та середнього бізнесу в систему ланцюгів доданої вартості, тим самим створюючи єдину систему логістичних операторів та трейдерів.

Європейський вектор розвитку потребує введення нових напрямів інституційної інфраструктури для аграрного бізнесу, а саме створення спеціалізованих агентств підтримки експорту, логістичних хабів, кооперативних об'єднань з власними системами зберігання та збуту продукції сільського господарства. В умовах обмеженості фінансових ресурсів, підтримка з боку держави є ключовою запорукою успіху, за рахунок грантових програм, інвестиційних проєктів, пільгового кредитування, що сприятиме консолідації ресурсів та їх здатність інвестувати в інфраструктурне забезпечення.

Україна як і більшість країн світу, впроваджує принципи сталого розвитку в усі сфери суспільного життя. Основна мета сталого розвитку – це екологічність та енергоефективність технологій, що дозволяють більш раціонально використовувати природні ресурси. Відновлення виробничих потужностей в цьому напрямку передбачає впровадження природо орієнтованих підходів до використання ґрунту, відновлення пошкоджених земель, розмінування територій, утилізацію відходів агрогосподарства з отриманням біоенергії та добрив, розвиток логістичного сполучення. Такі заходи відповідають європейським принципам «зеленої трансформації» та в загальному підвищують потенціал та конкурентоспроможність сектору на міжнародній арені.

Для оптимізації та розвитку означених напрямів потребує реформування система фінансово-кредитної інфраструктури, оскільки потребують оновлення механізми страхування аграрних ризиків, гарантування кредитів на інфраструктурні проєкти, сприяння доступу до пільгових ресурсів міжнародних фінансових організацій. Підтримка міжнародних організацій (ЄБРР, Світового банку) є ключовим фактором оновлення матеріально-технічної бази аграрного сектору економіки та віднов-

Рисунок 1 – Основні напрями відновлення інфраструктурного забезпечення аграрного сектору України

Джерело: запропоновано авторами

лення транспортно-логістичних потоків. В цьому аспекті фінансова підтримка повинна поєднуватися з консалтингом в сфері інвестиційного планування, оцінки та мінімізації ризиків, впровадженні інноваційних технологій, цифровізація виробничих процесів [13].

Висновки. Означені процеси не можливі без відповідного людського забезпечення всіх процесів. Формування інтелектуально-кадрового потенціалу є важливою умовою розвитку та стабільності держави та її секторів економіки. Для України на сьогодні питання людського потенціалу гостро постає в умовах складної безпекової ситуації, яка вплинула на мобілізацію, міграцію насе-

лення, особливо молоді. На сьогодні потребує підготовки кадри для обслуговування сучасних енергетичних, логістичних та цифрових систем, підвищення кваліфікації у фермерів в напрямку сталого землеробства та управління ризиками, використання новітніх біологічних видів культур, що є передумовою ефективного використання інфраструктури.

Означені напрями дозволять не лише відновити довоєнні потужності аграрного сектору, але й закласти фундамент для подальшого удосконалення інфраструктури аграрного сектору економіки, що базується на принципах сталого розвитку та відповідає стандартам ЄС.

Список використаної літератури:

1. Центр Економічного Відновлення та GIZ, Оцінка впливу війни на економіку України, вересень 2023 року. URL: <https://www.recovery.org.ua/proiekt/>
2. Lazarova, E.; Pavlov, P.; Petrova, M.; Shalbayeva, S. Analysis and Assessment of Infrastructural Potential in Rural Territories. *Economics Ecology Socium* 2023, 7, 1-14.
3. Реальний сектор економіки України в умовах системних викликів. Київ : НІСД, 2021. 53 с., с. 35.
4. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. Київ 2022. URL: <https://www.dossier.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA.pdf>
5. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. KSE. Березень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Repor...
6. Бондарчук Н. В., Васильєва Л. М., Мінковська А. В. Стратегічне управління інноваційним розвитком аграрного підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 23. С. 37–41.
7. Солоненко Ю. В., Панасюк П. І. Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 82(3). С. 190–200.

8. Громов О. Сільське господарство під час війни: зміна пріоритетів. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silke-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/>
9. Інфографічний довідник. *Агробізнес України*. 2023/2024. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
10. Бойко Є. О., Бойко О. С. Економічна діагностика розвитку аграрної сфери: воєнні реалії та завдання управління. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 3. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-14>
11. Попело О. В., Перепелюкова О. В. Особливості формування брендингу аграрних регіонів в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-142>
12. Стройко Т. В., Буркун В. В. Державне регулювання концесії як елемент розвитку інфраструктури національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-72>
13. Русан В. М., Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. Центр економічних і соціальних досліджень. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosector_15022024.pdf

References:

1. Tsentr Ekonomichnoho Vidnovlennia ta GIZ, Otsinka vplyvu viiny na ekonomiku Ukrainy, veresen 2023 roku. Available at: <https://www.recovery.org.ua/proiekt/>
2. Lazarova, E.; Pavlov, P.; Petrova, M.; Shalbayeva, S. Analysis and Assessment of Infrastructural Potential in Rural Territories. *Economics Ecology Socium* 2023, 7, 1-14.
3. Realnyi sektor ekonomiky Ukrainy v umovakh systemnykh vyklykiv. Kyiv: NISD, 2021. 53 s.
4. Povoienne vidnovlennia Ukrainy: vidbudova zarady krashchoho maibutnoho. Ukrainska natsionalna platforma Forumu hromadianskoho suspilstva Skhidnoho partnerstva. Kyiv 2022. Available at: <https://www.dossier.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA.pdf>
5. Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuван vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy za rik vid pochatku povnomasshtabnoho vtorhnennia. KSE. Berezen 2023. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Repор...
6. Bondarchuk N. V., Vasileva L. M., Minkovska A. V. (2022) Stratehichne upravlinnia innovatsiinym rozvytkom ahrarnoho pidpriemstva dlia zabezpechennia yoho finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Strategic management of innovative development of an agrarian enterprise to ensure its financial and economic security]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and innovation*, vol. 23, pp. 37–41.
7. Solonenko Yu. V., Panasiuk P. I. (2023) Derzhavna pidtrymka ta stymuliuвання biznesu Ukrainy v umovakh viiny [State support and stimulation of business of Ukraine in the conditions of war]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Herald*, vol. 82(3), pp. 190–200.
8. Hromov O. Silske hospodarstvo pid chas viiny: zmina priorytetiv. Available at: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silke-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/>
9. Infograficnii dovidnik Agrobiznes Ukraini [Infographic guide Agrobiznes Ukraine 2023/24]. Available at: <https://agribusinessinukraine.com/>
10. Boyko E. O., Boyko O. S. (2023). [Economic diagnostics of agrarian development: military realities and management tasks]. *Ukrainian Applied Economy and Technology Journal*. № 3. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-14>
11. Popelo O. V., Perepelyukova O. V. (2024). Osoblivosti formuvaniya brendingu agrarnih regioniv v umovah evrointegracii [Features of formation of branding of agricultural regions in the conditions of European integration]. *Economics and society*. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-142>
12. Stroiko T. V., Burkun V. V. (2021). Derzhavne rehuliuвання kontsesii yak element rozvytku infrastruktury natsionalnoi ekonomiky. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-72>
13. Rusan V. M., Zhurakovska L. A. Ahrarnyi sektor Ukrainy u 2023 rotsi: skladovi stiiikosti, problemy ta perspektyvni zavdannia. Tsentр ekonomichnykh i sotsialnykh doslidzhen. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosector_15022024.pdf

Vitaly Burkun, PhD in Economics, "Tekhnotsentr Mykolaiv-Auto"

Hrachia Amirkhanian, PhD Student, Classical Private University

STRATEGIC ASPECTS OF RENOVATION OF INFRASTRUCTURE OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABILITY

The article explores strategic approaches to restoring the infrastructure of Ukraine's agricultural sector in the context of a full-scale war and based on the principles of sustainable development. It is proven that Ukraine's agricultural infrastructure has suffered extensive destruction, which necessitated not only technical reconstruction, but also strategic reform of the industry in accordance with European sustainability standards – economic, environmental and social. The study focuses on the need to transition from emergency response to systemic long-term planning, which takes into account the challenges of climate change, energy transformation, and integration into the European market. Special attention is paid to the change in the agricultural specialization of regions after 2022. Western regions (Lviv, Ternopil, Zakarpattia) expanded the cultivation of wheat, corn, and rapeseed by moving production from dangerous regions. In contrast, eastern regions (Luhansk, Donetsk, Kharkiv) experienced a significant reduction in production due to occupation and hostilities. It is proven that for Ukraine today the issue of human potential is acute in the conditions of a difficult security situation, which has affected the mobilization, migration of the population, especially young people. Today, it requires training personnel to service modern energy, logistics and digital systems, advanced training of farmers in the direction of sustainable agriculture and risk management, the use

of new biological types of crops, which is a prerequisite for the effective use of infrastructure. It is proven that the European vector of development requires the introduction of new areas of institutional infrastructure for agrarian business, namely the creation of specialized export support agencies, logistics hubs, cooperative associations with their own systems for storing and marketing agricultural products. In conditions of limited financial resources, support from the state is a key guarantee of success, through grant programs, investment projects, preferential lending, which will contribute to the consolidation of resources and their ability to invest in infrastructure. The main strategic directions of recovery are systematized: diversification of logistics, modernization of storage, digitalization of management, ecological transformation, development of human capital, improvement of the institutional environment and expansion of financial and credit support.

Key words: *agricultural infrastructure, sustainable development, post-war recovery, agricultural logistics, agro-industrial potential.*

Дата надходження до редакції: 06.09.2024 р.